

אמנון שלום

נגד

רגומי (1978) בע"מ

וערעור שכנגד

בבית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט לערעורים אזרחיים

[28.3.2004]

לפני המשנה לנשיא (בדימ') ת' אור והשופטים א' פרוקצ'יה, א' גרוניס

המשיבה התקשרה בחוזה ביטוח עם חברת ביטוח. בעקבות שרפה שפרצה במפעלה של המשיבה, שילמה חברת הביטוח למשיבה תגמולי ביטוח, אולם לאחר מכן הודיעה למשיבה כי פוליסת הביטוח בטלה מעיקרה בגין מסירת פרטים מהותיים לא נכונים, שניתנו במענה לשאלות במסגרת הצעת הביטוח. במסגרת תביעה שהגישה חברת הביטוח חויבה המשיבה בהשבת הסכומים ששילמה לה חברת הביטוח מתוקף הפוליסה. המשיבה הגישה תביעה נגד המערער, אשר שימש כסוכן הביטוח שלה, ובה טענה כי רשלנותו של המערער היא שגרמה לה להפסיד את תגמולי הביטוח, שכן הוא מילא עבודה את טופסי הצעת הביטוח. בית־המשפט המחוזי קיבל את תביעת המשיבה וקבע כי על המערער לפצותה בגין הנזק שנגרם לה מהפסד תגמולי הביטוח. בעקבות ערעור לבית־המשפט העליון הוחזר התיק לבית־המשפט המחוזי כדי שיכריע מה הן השלכות ידיעתה של המשיבה על אודות הפרטים הלא נכונים שנמסרו על חבותו של המערער כלפיה. בית־המשפט המחוזי קבע כי אין בידיעת המשיבה כדי לשלול את אחריותו הנזיקית של המערער, עם זאת קבע בית־המשפט כי המשיבה נושאת באשם תורם. מכאן הערעור והערעור שכנגד.

בית־המשפט העליון פסק:

- א. (1) הכלל הוא שבעל מקצוע חב חובת זהירות כלפי אדם הנוקק לשירותיו המקצועיים. עיקרון זה הוחל אף לגבי סוכני ביטוח (1455).
- (2) במקרה דנן קמה חובת זהירות קונקרטית. המערער בפועלו כסוכן ביטוח יכול וצריך היה לצפות כי מתן תשובות לא נכונות בהצעת הביטוח יכול להוביל לביטולה של הפוליסה מטעמה של חברת הביטוח. זוהי מיומנותו ומומחיותו של סוכן הביטוח (1455 – 456א).
- (3) כמו כן בהתנהגותו הפר המערער את חובת הזהירות כלפי המשיבה. מתפקידו של סוכן הביטוח למנוע מן המתקשר בחוזה ביטוח לבצע שגיאות שמשמעותן האפשרית היא

ביטול הפוליסה, ולמצער להתריע בפניו על סיכון זה. ידיעתה של המשיבה על היות התשובות מטעות אין בה כדי לשלול את התרשלותו של המערער (456א – ב, ד).

א

ב. (אליבא דשופוט א' פרוקצ"ה):

(1) המערער והמשיבה היו שותפים להטעיה הגלומה בתשובות כלפי חברת הביטוח. יש קושי לבסס את אחריותו של הסוכן כלפי המשיבה על עוולת הרשלנות מקום ששניהם, בעצה אחת, שותפים להטעיה כלפי צד שלישי, אם ובמידה שמעשיהם מהווים הטעיה מכוונת המגיעה כדי עוולת תרמית כלפי חברת הביטוח (7459ד, 1).

ב

(2) עם זאת ניתן להשקיף על תביעת המשיבה כנגד הסוכן להטבת נזקה כהליך בין מי שהם מעוולים משותפים בניזיקין כלפי חברת הביטוח – הליך הבוחן את היקף האחריות של הסוכן כמעוול משותף לנזק שאירע. אם כך הוא, כי אז יש לחלק ביניהם את מעמסת הנזק שנגרם בביטול פוליסת הביטוח על-פי מידת חלקם ואחריותם המוסרית לאירוע שהצמיח את הנזק (460ב – ג).

ג

חקיקה ראשית שאוזכרה:

– [חוק החוזים \(חלק כללי\)](#), תשל"ג-1973, סעיף 15.

– [חוק חוזה הביטוח](#), תשמ"א-1981, סעיפים 33(א), 33(ב), 75(א), 75(ב).

– חוק הביטוח העותמני.

– [פקודת הנזיקין](#) [נוסח חדש], סעיפים 84, 84(ב), 85.

ד

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

[1] [ע"א 770/81 רגומי בע"מ נ' ארט חברה לבטוח בע"מ, פ"ד לט\(1\) 617](#).

[2] [ע"א 512/63 אולק נ' "לה פונסייר" חברה לביטוח, פ"ד יח\(2\) 271](#).

[3] [ע"א 540/66 "הדר" חברה לביטוח בע"מ נ' דרימר, פ"ד כ\(4\) 763](#).

ה

[4] [ע"א 265/70 לוי נ' דאגר, פ"ד כה\(1\) 344](#).

[5] [המ' 251/57 נשיונל אינשורנס אנד גרנטי קורפורישן לימיטד נ' מובשוביץ, פ"ד יב 132](#).

[6] [ע"א 25/82 ויצמן נ' פרודנשל, חברה לבטוח בע"מ, פ"ד לח\(1\) 501](#).

ו

[7] [ע"א 296/82 נבנצאל נ' ג'רסי ניוקליאר – אבקו איזוטופוס אינק., פ"ד מ\(3\) 281](#).

[8] [המ' 106/54 וינשטיין נ' קדימה אגודה שיתופית בע"מ, פ"ד ח 1317](#).

[9] [ע"א 341/80 עלי נ' ששון, פ"ד לו\(3\) 281](#).

[10] [ע"א 855/86 מוריה נ' איסחרוב, פ"ד מב\(2\) 201](#).

ז

[11] [ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית, בית שמש, פ"ד לז\(1\) 113](#).

[12] [ע"א 841/76 בן אריה נ' סברה, פ"ד לג\(1\) 85](#).

[13] [ע"א 632/81 בן יעקב נ' מיכאלי, פ"ד לח\(4\) 12](#).

[14] [ע"א 16/85 עזרא נ' ועקנין, פ"ד מא\(1\) 649](#).

[15] [ע"א 213/80 שמעונוף נ' ברוכים, פ"ד לז\(3\) 808](#).

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

[16] *Fraser v. B.N. Furman (Productions), Ltd.* [1967] 3 All E.R. 57 (C.A.).

[17] *O'Connor v. Kirby & Co.* [1971] 2 W.L.R. 1233 (C.A.).

ספרים ישראליים שאוזכרו:

[18] א' ידין "חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981" פירוש לחוקי החוזים (ג' טדסקי עורך, תשמ"ד).

[19] ד' מ' ששון דיני ביטוח (תשמ"ט).

[20] י' זוסמן סדרי הדין האזרחי (מהדורה 7, ש' לויין עורך, 1995).

[21] א' ברק "שלילת תביעת הניזוק מפני טובת הציבור" דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית (מהדורה 2, ג' טדסקי עורך, תשל"ז) 340; א' ברק "מעוולים יחד" שס, בעמ' 477.

מאמרים ישראליים שאוזכרו:

[22] ג' טדסקי "מצג-שווא של המבוטח וידיעת האמת של סוכן-הביטוח" מסות במשפט (תשל"ח) 189.

ערעור וערעור שכנגד על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (השופטת א' חיות) מיום 9.4.1998 בת"א 1222/86. הערעורים נדחו.

חיים קליר – בשם המערער (המשיב בערעור שכנגד);

עופר קרינסקי – בשם המשיבה (המערערת בערעור שכנגד).

פסק-דין

השופט א' גרוניס

1. לפנינו ערעור וערעור שכנגד על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (כבוד השופטת א' חיות), אשר חייב את המערער, ששימש כסוכן הביטוח של המשיבה, לפצות את המשיבה בגין הנזקים שנגרמו לה כתוצאה מביטולה כדין של פוליסת ביטוח על-ידי חברת הביטוח בשל התרשלותו במילוי הצעת הביטוח.

רקע והליכים קודמים

2. המשיבה והמערערת שכנגד (להלן – המשיבה) היא חברה העוסקת בייצור מוצרי גומי וספוג. המשיבה ביטחה את מפעלה בפוליסות ביטוח מפני אובדן רכוש

השופט א' גרונניס

פ"ד נח(4) 445

- ומפני הפסד רווחים אצל המגן חברה לביטוח בע"מ (להלן – המגן). פוליסות הביטוח היו רלוונטיות לתקופה שמיום 1.4.1980 ועד ליום 31.3.1981. במהלך תקופת הביטוח פרצה שרפה במפעלה של המשיבה. בגין אותה שרפה שילמה המגן למשיבה תגמולי ביטוח בסך של 190,800 שקלים ישנים עבור נזקים לציוד ולחומרי גלם, ו-508,000 שקלים ישנים בגין הפסד רווחים. בעקבות השרפה ותשלום תגמולי הביטוח הודיעה המגן למשיבה על כוונתה לבטל את פוליסות הביטוח. המשיבה ביקשה כי המגן תעכב את מכתב הביטול על-מנת שהיא עצמה תבטל את הפוליסות. המגן הסכימה ליתן למשיבה אופציה לביטול הפוליסות תוך 30 ימים, אלא שהמשיבה לא עשתה כן. לאור זאת ביטלה המגן ביום 1.1.1981 את הפוליסות של המשיבה. עוד לפני כן, ביום 12.12.1980, התקשרה המשיבה בחוזה ביטוח עם אררט חברה לביטוח בע"מ (להלן – אררט) לתקופה שמיום 31.12.1980 ועד ליום 31.12.1981. הפוליסות שהוצאו כללו, בין היתר, ביטוח תכולה מפני סיכוני אש, אך לא כללו ביטוח מפני הפסד רווחים. ביום 26.5.1981 פרצה שרפה נוספת במפעלה של המשיבה, אשר גרמה נזקים למבנה, למלאי ולציוד. עקב כך שילמה אררט למשיבה כתגמולי ביטוח סך של 657,650 שקלים ישנים. ואולם ביום 10.8.1981 הודיעה אררט למשיבה כי פוליסת הביטוח מפני סיכוני אש בטלה מעיקרה בגין מסירת פרטים מהותיים לא נכונים. הפרטים שמסרה המשיבה, אשר לטענת אררט התבררו כלא נכונים, ניתנו במענה לשתי שאלות במסגרת הצעת הביטוח, שאלה 10(ג) ושאלה 14(ג). מפאת חשיבות השאלות והתשובות לצורך הדיון נביאן במלואן:

שאלה 10(ג): "האם סירבו פעם לקבל ממך הצעה לביטוח או ביטלו את הביטוח שלך?"

- תשובה: "לא, אבל ידוע כי בימים אלה יבטל המבוטח את הביטוח".

שאלה 14(א): "הנגרם לך פעם נזק ע"י אש או פריצה?"

תשובה: "כן".

- שאלה 14(ג): "ציינ פרטים, גודל הנזק וחברות הביטוח".

תשובה: "שריפת חומר גלם בחצר 150,000".

- על רקע השתלשלות האירועים שתוארה לעיל סברה אררט כי התשובות שניתנו ביחס לשאלות הנזכרות אינן נכונות. התשובה שניתנה ביחס לשאלה 10(ג) איננה נכונה לטענתה, משום שעל המשיבה היה לציין שהמגן הודיעה לה על רצונה לבטל את

הפוליסות. התשובה לשאלה 14 (ג) איננה נכונה, אליבא דאררט, מהטעם שהמשיבה לא ציינה את מלוא הפיצוי שקיבלה מהמגן בעבור השרפה הקודמת שפרצה במפעלה, לרבות הפיצוי בגין הפסד רווחים.

א

3. משקיבלה המשיבה את הודעת אררט בדבר ביטול פוליסת הביטוח, הגישה נגדה תובענה למתן פסק־דין הצהרתי שלפיו ההודעה נמסרה שלא כדין, והפוליסה הייתה תקפה ביום פריצת השרפה. בית־המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו דחה את התובענה. ערעורה של המשיבה על פסק־הדין נדחה אף הוא (ע"א 770/81 רגומי בע"מ נ' אררט חברה לבטוח בע"מ (להלן – פסק־דין אררט [1])). בערעור נקבע כי המשיבה הייתה צריכה לציין את העובדות הנזכרות בשתי התשובות האמורות, וכי אי־גילויין היווה הטעיה במובנו של סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973. בפרט צוין ביחס לתשובתה של המשיבה לשאלה 10 (ג), כי תשובה זו לא הייתה מהווה הטעיה לו הייתה המשיבה מסתפקת בתשובה "לא" בלבד. ברם הוספת המשפט שצוטט לעיל ללא ציון העובדה כי המגן היא שרצתה לבטל את הפוליסות, היא "חצי אמת" העולה כדי הטעיה. בעקבות פסק־דינו של בית־המשפט העליון הגישה אררט תביעה בסדר דין מקוצר, אשר בה עתרה להשבת כל הסכומים ששילמה למשיבה מתוקף הפוליסה בצירוף הפרשי ריבית והצמדה. בקשת הרשות להתגונן של המשיבה נדחתה, והיא חויבה בהשבת הסכום שנתבע.

ב

ג

ד

4. לאור זאת הגישה המשיבה תביעה נגד המערער והמשיב שכנגד (להלן – המערער), אשר שימש כסוכן הביטוח שלה הן בהתקשרותה עם המגן הן בהתקשרותה עם אררט. לטענת המשיבה, רשלנותו של המערער היא שגרמה לה להפסיד את תגמולי הביטוח מאת אררט בגין השרפה, שכן הוא מילא עבודה את טופסי הצעת הביטוח. על־כן תבעה היא פיצוי עבור מלוא הנזק שנגרם לה כתוצאה מביטול הפוליסה. הדיון בתובענה פוצל כך שבתחילה נדונה שאלת חבותו של המערער כלפי המשיבה מתוך כוונה שבשלב השני תידון שאלת הנזק אם ייקבע שאכן ישנה חבות. בית־המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו (כבוד השופטת ה' בן עתו) נתן ביום 31.10.1991 החלטה בשאלת החבות, הנושאת את הכותרת "פסק־דין חלקי" (להלן – ההליך הראשון). ראשית, דן בית־המשפט בשאלה אם קביעותיו של בית־המשפט העליון בהליך שבין המשיבה לאררט בדבר ההטעיה הגלומה בתשובות שניתנו ובדבר זכותה של אררט לבטל את הפוליסה, מחייבות את המערער. בית־המשפט היה בדעה כי הקביעות האמורות אכן מחייבות את המערער אף שלא היה צד לאותו הליך. הטעם שניתן לכך הוא כי מדובר בקביעות מעורבות של עובדה ומשפט, וקביעותיו המשפטיות של בית־המשפט העליון מחייבות גם במישור היחסים שבין המערער למשיבה. לאחר מכן עבר

ה

ו

ז

בית-המשפט לדון בשאלה המרכזית שניצבה לפתחו. נפסק כי דין תביעתה של המשיבה להתקבל, וכי על המערער לפצותה בגין הנזק שנגרם לה מהפסד תגמולי הביטוח. בית-המשפט קבע כי סוכן ביטוח הממלא הצעת ביטוח עבור לקוחו, אחראי לכך שהפרטים יירשמו תוך שימוש במיומנות מקצועית ובזהירות ראויה תוך הסתמכות על הכללים והנהלים המקובלים בעסקי הביטוח. בעניינו של המערער נקבע כי הלה היה בקיא בכל פרטי העניין, וכי הוא שבחר את נוסח התשובות ואת הפרטים הכלולים בהן. לאור זאת פסק בית-המשפט כי המערער התרשל בעת שניסח את התשובה המטעה לשאלה 14(ג) ובכך גרם לביטול הפוליסות. בהערת אגב הוסיף בית-המשפט כי המערער לא התרשל בכל הנוגע לשאלה 10(ג). הטעם לכך הוא כי הצעת הביטוח נשלחה לאררט ביום 12.12.1980, בטרם חלפה תקופת 30 הימים אשר נתנה המגן למשיבה על-מנת שתבטל בעצמה את הפוליסות. לפיכך, כך לפי בית-משפט קמא, היה המערער יכול להניח כי המשיבה אכן תבטל את הפוליסות בימים שנותרו לה לעשות כן.

בית-המשפט קבע בפסק-דינו כמה עובדות נוספות שהינן בעלות חשיבות לענייננו. ביום 8.12.1980, עת מילא המערער את הצעת הביטוח, ישב הוא בצוותא עם דוד בכר (להלן – בכר), מנהלה של המשיבה. בכר היה מעורב בניסוח התשובות והיה מודע לתשובות שנכתבו. התשובה שנרשמה אותה עת לשאלה 10(ג) הייתה "לא" בלבד. המשפט "אבל ידוע כי בימים אלה יבטל המבוטח את הביטוח" הוסף על-ידי המערער לאחר שדורון חלבובסקי (להלן – חלבובסקי), חתמה של אררט, ביקר במפעלה של המשיבה ביום 12.12.1980. בביקור זה התעניין מר חלבובסקי לדעת מדוע המשיבה מעבירה פוליסת ביטוח מחברה אחת לאחרת באמצע תקופת הביטוח. משהובהר לו כי הפוליסות עומדות להתבטל, ביקש מר חלבובסקי כי עניין זה יצוין במפורש, והמערער רשמו בידיעת המשיבה.

5. המערער הגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה האמורה לבית-המשפט העליון (רע"א 5347/91), אשר נדונה כאילו ניתנה הרשות, והוגש ערעור על-פי הרשות שניתנה. בית-המשפט העליון ציין כי מן ההחלטה בהליך הראשון עלה שהפרטים הבלתי נכונים נרשמו על-ידי המערער בטופסי הצעת הביטוח בידיעתה של המשיבה. בית-המשפט קבע כי לאור נתון זה יש לבחון אם ובאיזו מידה חב המערער כלפי המשיבה, והוסיף כי ייתכן ששאלה זו מחייבת בירור עובדתי נוסף. לפיכך בהסכמת הצדדים הוחזר התיק לבית-המשפט המחוזי על-מנת "שיוכל לשמוע לפי שיקול דעתו, ראיות וטענות ולתת החלטה חדשה בענין החבות, בנקודה הנזכרת". בית-המשפט הבהיר כי הוא נמנע מלחוות דעה לגבי יתר השאלות שהתעוררו בגדר ההליך הראשון.

6. בהתאם לפסק-הדין בערעור נדון התיק פעם נוספת בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (כבוד השופטת א' חיות) (להלן – ההליך המשלים). בעלי-הדין הגיעו להסדר דיוני, שלפיו חוות-דעתו של השמאי אשכנזי מטעם אררט תהיה ראייה מוסכמת לעניין גובה הנזק. עוד סוכם כי תוגשנה עדויות נוספות לעניין חבותו של המערער בשאלה שנתרה לדין על-פי פסק-דינו של בית-המשפט העליון. בית-משפט קמא אימץ את עמדתה של השופטת בן עתו שלפיה קביעותיו של בית-המשפט העליון בפסק-דין אררט [1] באשר להטעיה הגלומה בתשובות שניתנו מחייבות את המערער. כן הסתמך בית-משפט קמא על המימצאים העובדתיים שנקבעו בהחלטה בהליך הראשון. בית-המשפט דחה את טענתה של המשיבה כי לא ידעה כלל על הוספת המילים לתשובה 10(ג) "אבל ידוע כי בימים אלה יבטל המבוטח את הביטוח". בטענתה הסתמכה המשיבה על עדויות חדשות שניתנו במסגרת ההליך המשלים. טענתה נדחתה הן מהטעם שלא היה מקום להשמיע עדויות אלו מלכתחילה, הן מהטעם שאין בעדויות אלו כדי לשנות מן המסקנה בדבר ידיעת המשיבה ומנהלה בכר על הוספת המשפט האמור. בית-המשפט דחה אף את טענתו של המערער שלפיה אין כל פסול בתשובה שניתנה לשאלה 14(ג) לאור העובדה שהצעת הביטוח התייחסה לביטוח רכוש בלבד ולא לפוליסה להפסד רווחים. הנימוק לכך היה כי בית-המשפט העליון דחה את הטענה בפסק-דין אררט [1] בציינו כי חברת הביטוח רצתה לקבל מידע מלא על הפיצוי ששולם למבוטח בעבר בשל כל נזק שנגרם עקב שרפה במקום המיועד לביטוח. בית-משפט קמא ציין כי לאור ההסכמה שהושגה בין הצדדים בערעור בפני בית-המשפט העליון נותרה רק שאלה אחת להכרעה. השאלה היא אם ידיעת המשיבה כי נמסרו פרטים בלתי נכונים בהצעת הביטוח, יש בה כדי לשלול את חבותו של המערער כלפיה או להפחיתה. בסוגיה זו פסק בית-המשפט כי עצם ידיעתה של המשיבה על הפרטים הכתובים בהצעת הביטוח אין בה כדי לשלול לחלוטין את אחריותו הנזיקית של המערער. זאת, מהטעם שהמשיבה נעדרת כל ידע או ניסיון מקצועי בענף הביטוח, ולא היו לה הכלים להעריך את ההשלכות העשויות לצמוח ממתן תשובותיה הבלתי נכונות. בית-המשפט אף ציין כי ניתן להניח שאילו היה המערער מעמיד את המשיבה על הסיכון האפשרי של ביטול הפוליסה מחמת הטעיה, ייתכן שהיא לא הייתה נוהגת כפי שנהגה. על-אף כל זאת סבר בית-משפט קמא כי שיקולים של צדק ותקנת הציבור אינם מאפשרים לפטור את המשיבה בלא כלום מקום שהייתה שותפה פעילה במילוי התשובות הבלתי נכונות. אי לכך קבע בית-המשפט כי המשיבה נושאת באשם תורם בשיעור של 35 אחוזים, ואילו המערער נושא באחריות ל-65 אחוזים מהנזק. סכום הנזק נקבע על-פי חוות-דעתו של השמאי אשכנזי בצירוף הפרשי הצמדה וריבית מיום מתן חוות-הדעת. סכום זה הוגבל לסכום התביעה המתוקן, שהינו 466,643 ש"ח בצירוף הפרשי הצמדה וריבית. עוד חויב

א

ב

ג

ד

ה

ו

ז

המערער לשלם הוצאות משפט בשיעור משוערך של האגרה ששולמה על-ידי המשיבה ושכר טרחת עורך-דין בסך 50,000 ש"ח בתוספת מע"מ.

א

טענות הצדדים

7. טרם אפרט את טענותיהם של בעלי-הדין אעיר כי לא ראיתי לנכון להתייחס לטענות שהופיעו אך ורק בהודעת הערעור באופן סתמי. ומכאן לטענות. טענות המרכזית של המערער היא כי בית-משפט קמא לא מילא אחר ההנחיה שניתנה לו בפסק-דינו של בית-המשפט העליון. לפי הנטען, בית-המשפט המחוזי הונחה לבדוק את עצם חבותו של המערער, אך בפועל יצא הוא מנקודת הנחה שקיימת חבות של המערער והוא בחן רק את השאלה אם יש לשוללה או להפחיתה לנוכח ידיעתה של המשיבה. לדברי המערער, התעלם בית-משפט קמא מתשתית ראייתית שנפרסה בפניו שיש בה כדי להשפיע על שאלת חבותו. כן משיג המערער על קביעת בית-המשפט כי הוא חב כלפי המשיבה בנימוק שהדבר עומד בסתירה לעיקרון שלפיו "מעילה בת עוולה לא תצמח זכות תביעה". את טענתו זו הוא תומך בכך שבהליך הראשון נקבע כי המשיבה הייתה מודעת לתשובותיה הכוזבות וכן בכך שמנהלה בכר משכיל ומבין בתחום הביטוח. עוד סובר המערער כי לא נגרם כל נזק למשיבה כתוצאה מהתרשלותו הנטענת. הטעם לכך הוא שלו הייתה המשיבה חושפת את האמת, אזי שום חברת ביטוח סבירה לא הייתה מבטחת אותה, וממילא לא הייתה המשיבה מקבלת את תגמולי הביטוח. המערער מוסיף כי קביעתה של השופטת בן עתו שלפיה הוא לא התרשל לעניין התשובה לשאלה 10(ג), מנתקת את הקשר הסיבתי בין התנהגותו לבין הנזק שנגרם. די היה בתשובה בלתי נכונה לאחת השאלות הנדונות כדי שאררט תהא זכאית לבטל את הפוליסה. לפיכך לטענת המערער, הייתה הפוליסה מבוטלת לאור התשובה הבלתי נכונה לשאלה 10(ג), המצויה באחריות המשיבה, אף אלמלא התרשלותו הנטענת ביחס לשאלה 14(ג).

ב

ג

ד

ה

8. המשיבה מצדה סומכת ידיה על קביעותיו של בית-משפט קמא בהליך הראשון ובהליך המשלים לעניין רשלנותו של המערער כלפיה. כן גורסת היא שבית-המשפט העליון לא מצא לנכון להתערב בקביעתה של השופטת בן עתו בעניין זה, אלא צמצם את הדיון לשאלה אם יש בידיעתה של המשיבה כדי לשלול את חבותו של המערער או להפחיתה. לדברי המשיבה, הקביעה בדבר רשלנותו של המערער מתחזקת לנוכח העובדה שהוספת המשפט בתשובה 10(ג) נעשתה לאחר חתימת הצעת הביטוח. בגינו של אותו משפט קבע בית-המשפט בפסק-דין אררט [1] שהתשובה היא "חצי אמת". כמו כן הגישה המשיבה ערעור שכנגד על פסק-דינו של בית-משפט קמא. בערעורה טוענת המשיבה כי שגה בית-המשפט כשקבע כי היא ידעה על הוספת

ו

ז

המשפט האמור, בניגוד לתמונה העולה מן הראיות המשלימות שהובאו על-ידיה לעניין זה. בפרט קובלת המשיבה על קביעתו של בית-המשפט כי הוא מנוע מלהתייחס מבחינה עניינית לאותן ראיות. המשיבה גורסת כי יש להטיל על המערער את מלוא האחריות לנזק, משום שהוא זה שמילא את הצעת הביטוח ללא כל הנחיה של בכר. המשיבה מוסיפה כי לבכר אין השכלה משפטית או ביטוחית, והמערער היה לגביו אסמכתה מקצועית בתחום הביטוח. כן מערערת המשיבה על גובה שכר הטרחה של עורך-הדין שקבע בית-משפט קמא, שהינו רק ארבעה אחוזים מן הפיצוי שנפסק לזכותה.

א

ב

מעמדו של סוכן הביטוח

9. בהתאם ל**חוק חוזה הביטוח**, תשמ"א-1981 (להלן – חוק חוזה הביטוח או החוק), יש לראות בסוכן הביטוח כשלוחה של חברת הביטוח לעניין המשא ומתן לכריתתו של חוזה הביטוח (סעיף 33(א) לחוק). כן מורה החוק, לעניין חובת הגילוי בכריתת חוזה ביטוח, כי יש לראות בידיעתו של סוכן הביטוח לגבי העובדות הנכונות של עניין מהותי כידיעתה של חברת הביטוח (סעיף 33(ב)). לנוכח הוראה זו אין מתעוררת כלל השאלה אם סוכן ביטוח אשר ידע על מתן תשובות לא נכונות מצד המבוטח, אחראי כלפיו במקרה של ביטול פוליסת הביטוח. הואיל וידיעת סוכן הביטוח היא ידיעתה של חברת הביטוח, אין היא יכולה לבטל פוליסה בשל אי-גילוי פרט מהותי כאשר הסוכן ידע על אודותיו (ראו, א' ידין "חוק חוזה הביטוח", התשמ"א-1981" פירושו לחוקי החוזים [18], בעמ' 100). דא עקא, **חוק חוזה הביטוח** אינו חל על ענייננו. תחילתו של החוק היא ביום 1.1.1982 (סעיף 75(א) לחוק). על חוזה ביטוח שנעשה לפני תחילתו של חוק זה חל הדין הקודם לחקיקת החוק (סעיף 75(ב) לחוק). חוזה הביטוח בין המשיבה לבין אררט נערך בשנת 1980, דהיינו לפני תחילתו של **חוק חוזה הביטוח**. על-כן החוק החל לעניין המקרה דנא הוא חוק הביטוח העותמני משנת 1904.

ג

ד

ה

10. במצב המשפטי עובר ל**חוק חוזה הביטוח** אין תשובה ברורה לשאלה אם בעת מילויה של הצעת הביטוח פועל סוכן הביטוח בשליחותו של המבוטח או שמא בשליחותה של חברת הביטוח. לעתים ראו בו כשלוחו של המבוטח (**ע"א 512/63** אולק נ' "לה פונטייר" חברה לביטוח [2] (דעת הרוב); **ע"א 540/66** "הזר" חברה לביטוח בע"מ נ' דרימר [3]; **ע"א 265/70** לוי נ' דאגר [4] (דעת הרוב)). כנגד גישה זו יצא המלומד ג' טדסקי במאמרו "מצג-שווא של המבוטח וידיעת האמת של סוכן-הביטוח" [22]. בפסקי-דין אחרים נחשב סוכן הביטוח כשלוחה של חברת הביטוח (**חמ' 251/57** נשיונל אינשורנס אנד גרנטי קורפורישן לימיטד נ' מובשוויץ [5]). כמו כן ישנה גישה המצדדת בפתרון סוגיה זו בהתאם לנסיבותיו של כל עניין ועניין (**ע"א 25/82** ויצמן נ' פרודנשל, חברה לביטוח בע"מ [6]; ד' מ' ששון דיני ביטוח [19], בעמ' 50). במקרה דנא לא התייחסו

ו

ז

בעלי-הדין לסוגיה זו. הן בעלי-הדין הן הערכאות הקודמות בחנו את הסכסוך שלפנינו במסגרת עוולת הרשלנות, על-כן כך ננהג גם אנו.

א

מטרת ההליך המשלים

11. בראשית דיוננו נעמוד על מטרתו של ההליך המשלים בהתאם להנחייתו של בית-משפט זה. טוען המערער כי על בית-משפט קמא היה לבחון אם קיימת חבות כלשהי מצדו כלפי המשיבה ללא כל קשר לידיעתה של המשיבה. טענה זו יש לדחות. בהליך הראשון קבע בית-המשפט כי מוטלת חבות על המערער. בעקבות הערעור לבית-המשפט העליון הוחזר התיק, בהסכמת הצדדים, לבית-המשפט המחוזי כדי שיכריע מה הן השלכות ידיעתה של המשיבה על חבותו של המערער כלפיה. ההנחה שעמדה מאחורי הנחיה זו הייתה כי יכול שידיעתה של המשיבה תשלול כל חבות של המערער למשיבה, יכול שרק תפחית מהחבות, ויכול שלא תשפיע כלל וכלל. כך נהג בית-משפט קמא. על-כן אין לשעות לטענתו של המערער שלפיה נדרש בית-משפט קמא לפתוח את כל הדיון כבראשונה. עם זאת יש להעיר כי בית-משפט זה לא נקט כל עמדה לגבי שאר קביעותיו של בית-המשפט המחוזי בהליך הראשון. לפיכך ראוי לבחון גם את טענותיהם של בעלי-הדין התוקפות את החלטתו של בית-המשפט בהליך הראשון, ככל שישנן כאלה.

ד

המחלוקת העובדתית

12. כעת נפנה לדון בשאלות העובדתיות שעליהן חלוקים בעלי-הדין. המחלוקת הראשונה נוגעת לידיעתה של המשיבה באשר להוספת המילים "אבל ידוע כי בימים אלה יבטל המבוטח את הביטוח" בתשובה שניתנה לשאלה 10(ג). אין מחלוקת כי משפט זה הוסף על-ידי המערער לאחר יום 8.12.1980, הוא היום שבו נפגשו בכר והמערער לצורך מילוי הצעת הביטוח. לגירסת המערער, הוא הוסיף משפט זה בהתאם לבקשתו של חלבוסקי כשנפגש עמו ביום 12.12.1980, פגישה אשר נכח בה גם בכר. לטענת המשיבה, חתמה היא על הצעת הביטוח ביום 8.12.1980, והמשפט הנזכר הוסף בלא שהדבר הובא לידיעתה. השופט בן עתו ציינה כי היא מקבלת את גירסתו של המערער באשר לנסיבות כתיבתן של התשובות המטעות. במסגרת ההליך המשלים הציגה המשיבה ראיות חדשות כדי לבסס את טענתה העובדתית. בית-משפט קמא קבע כי מלכתחילה לא היה מקום להשמעת עדויות אלה, אך גם לאחר שנשמעו אין בהן דבר היכול לשנות מן המסקנה האמורה. עיון בחומר הראיות שהונח בפני הערכאה דלמטה, בשני הדיונים, מעלה כי עניין לנו בשאלה עובדתית הנשענת בעיקרה על מהימנותם של העדים השונים. כלל ידוע הוא כי ערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בקביעותיה העובדתיות של הערכאה הדיונית המבוססות על מהימנותם של עדים אלא במקרים

ה

ך

ט

השופט א' גרונר

פ"ד נח(4) 445

חריגים (י' זוסמן סדרי הדין האזרחי (להלן – זוסמן [20]), בעמ' 856-857). טעמו של כלל זה הוא ביכולתה של הדרגה הראשונה להתרשם באופן ישיר ובלתי אמצעי מן העדים (ראו למשל ע"א 296/82 ובנצאל נ' ג'רסי ניוקליאר – אבקו איזוטופוס אינק. [7], בעמ' 305). נסיבות המקרה שלפנינו אינן מצדיקות חריגה מהכלל האמור. משהעדיפה הערכאה הדיונית את גירסתו של המערער אין מקום לסטות מקביעתה כי המשיבה ידעה על המילים שהוספו על-ידי המערער לתשובה 10(ג).

א

13. המערער טען מצדו כי בית-משפט קמא התעלם מתשתית ראייתית בעלת חשיבות מהותית להליך. לטענתו, אילו הוכחה בפניו אותה תשתית ראייתית היה בה כדי להשליך על קביעותיו של בית-המשפט העליון בפסק-דין אדרט [1], שלפיהן בדין בוטלה פוליסת הביטוח על-ידי אדרט. המערער מוסיף כי אל לו לשאת ברשלנותה של המשיבה בנייהול משפטה מול אדרט, ולכן ראוי להתיר לו להעלות את אותן הטענות. הטענה העובדתית הראשונה שמעלה המערער היא כי הסיבה לרצונה של המגן בביטול הפוליסה של המשיבה לא הייתה אלא התערעורת היחסים האישיים בין מנהלי החברות. עוד גורס הוא כי אדרט התנהגה בחוסר תום-לב שעה שביטלה את הפוליסה של המשיבה, כיוון שהיא לא עשתה כן ביחס למבוטחים אחרים אשר נתנו תשובה זהה לשאלה 10(ג). בטענות אלה אין ממש. ראשית, ביחס לטענה השנייה, לא הוכח שאדרט נהגה בחוסר תום-לב. שנית, גם אילו היו העובדות הנטענות מוכחות, לא היה בהן כדי לשנות ממסקנתו של בית-המשפט בפסק-דין אדרט [1]. הטעם לכך הוא כי טענות אלה מתייחסות אך ורק לתשובה 10(ג), ואין הן יכולות להשפיע על הרשלנות הנטענת לעניין תשובה 14(ג).

ב

ג

ד

רשלנות

ה

14. כאמור, עילת התביעה של המשיבה מתבססת על כך שהמערער התרשל כלפיה, ולכן עליו לפצותה עבור הנזקים שנגרמו לה בשל רשלנותו. כלל ידוע הוא מלפנינו כי בעל מקצוע חב חובת זהירות כלפי אדם הנזקק לשירותיו המקצועיים (המ' [106/54](#) וינשטיין נ' קדימה אגודה שיתופית בע"מ [8]; ע"א [341/80](#) עלי נ' ששון [9], בעמ' 288). עיקרון זה הוחל אף לגבי סוכני ביטוח (ע"א [265/70](#) הנו"ל [4], בעמ' 349-348; ע"א [855/86](#) מוריה נ' איסחרוב (להלן – פרשת מוריה [10]); וכן ראו *Fraser v. B.N.* [17] [17]; *O'Connor v. Kirby & Co.* (1971) [16]; *Furman (Productions), Ltd.* (1967) [17]). לעניין קיומה של חובת זהירות קונקרטיה השאלה הנשאלת היא אם בנסיבותיו המיוחדות של המקרה הקונקרטי יכול וצריך היה המזיק לצפות את התרחשות הנזק (ע"א [145/80](#) ועקנין נ' המועצה המקומית, בית שמש [11], בעמ' 125-126). בענייננו התשובה לכך היא חיובית. המערער בפועלו כסוכן ביטוח יכול וצריך היה לצפות כי

ו

ז

מתן תשובות לא נכונות בהצעת הביטוח יכול להוביל לביטולה של הפוליסה מטעמה של אררט. זוהי מיומנותו ומומחיותו של סוכן הביטוח.

א

15. כעת יש לבחון אם בעת שנהג כפי שנהג הפר המערער את חובת הזהירות שלו כלפי המשיבה. במילים אחרות, השאלה היא אם נקט המערער את אמצעי הזהירות הסבירים בנסיבות העניין. כפי שצוין, ביחס לשתי שאלות בהצעת הביטוח ניתנו תשובות שאינן נכונות, ועמדנו לעיל על ההטעיה שבתשובותיה של המשיבה. כאמור, בית-המשפט המחוזי קבע בגדר ההליך הראשון כי המערער הוא שמילא את הצעת הביטוח תוך כדי שיחה עם מנהלה של המשיבה. בית-המשפט תיאר את מידת מעורבותו הגבוהה של המערער במילוי הצעת הביטוח. לדברי בית-המשפט, המערער היה בקיא בכל פרטי העניין, כל המסמכים הרלוונטיים היו בתיקו, הוא השתתף אישית בכל הפגישות החשובות, היה שותף לכל המשא ומתן ושום דבר לא נסתר ממנו. כן צוין כי המערער הוא שבחר את נוסח התשובות, לרבות התשובות המטעות. מובן כי פעולות אלו ננקטו על-ידיו במסגרת מתן שירותו המקצועי כסוכן ביטוח. המערער אף לא ציין בפני המשיבה כי ישנו חשש כלשהו לביטולה של הפוליסה מצדה של אררט. בהתנהגותו המתוארת הפר המערער את חובת הזהירות כלפי לקוחתו המשיבה. מתפקידו של סוכן הביטוח למנוע מן המתקשר בחוזה ביטוח לבצע שגיאות שמשמעותן האפשרית היא ביטול הפוליסה, ולמצער להתריע בפניו על סיכון זה. ידיעתה של המשיבה על היות התשובות הנזכרות מטעות אין בה כדי לשלול את התרשלותו של המערער. למשיבה אין כל ניסיון מקצועי בענף הביטוח. זו הסיבה שהיא נעזרה בשירותיו של המערער. האחרון לא פעל כסוכן ביטוח סביר אלא עודד בהתנהגותו את המשיבה להטעות את אררט בלי להעמידה על הסיכון בכך. במאמר מוסגר יוער כי סוגיה אחרת היא מה הדין שעה שסוכן הביטוח ממלא הצעת ביטוח באופן מטעה עבור המבוטח בהתאם לרצונו הבלבדי של המבוטח על-אף ידיעתו כי תשובותיו של המבוטח הינן מטעות (השוו ע"א 841/76 בן אריה נ' סברה [12]). טענתו של המערער כי הכרה ברשלנותו יוצרת מצב שלפיו מעילה בת עוולה צומחת זכות תביעה, דינה להידחות. לצורך כך די אם נציין כי תנאי לקיומה של פרופוזיציה זו הוא כי התנהגותו של הניזוק תהא בדרגה גבוהה של חוסר מוסריות (א' ברק "שליטת תביעת הניזוק מפני 'טובת הציבור'" דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית [21]), בעמ' 341-343). במקרה דנא לא נמצא לפנינו כי התנהגותה של המשיבה לוותה בחוסר תום-לב או בכוונה לרמות את אררט.

קיומו של נזק

ז

16. לשיטתו של המערער, אילולא הייתה המשיבה מוסרת מידע כוזב לאררט, זו האחרונה וכל מבטח סביר אחר לא היו מבטחים אותה. ממילא, אליבא דידו, לא הייתה

השופט א' גרונר

פ"ד נח(4) 445

היא מקבלת את תגמולי הביטוח הנתבעים ממנו כעת. את טענתו סומך המערער על פסיקתו של בית-המשפט בפרשת מוריה [10]. דין הטענה להידחות מכמה טעמים: ראשית, ביום 7.4.1997 הגיעו בעלי-הדין להסדר דיוני במסגרתו של ההליך המשלים. ולפיו, חוות-הדעת של אשכנזי מטעמה של אררט תהיה ראייה מוסכמת לעניין גובה הנזק שנית, בהתאם להסדר זה לא השמיע המערער את טענתו בדבר היעדר נזק בפני בית-משפט קמא, אלא העלה אותה לראשונה בפניו. ככלל, לא דנה ערכאת הערעור בטענות שלא הובאו בפני הדרגה הראשונה (זוסמן [20], בעמ' 818). שלישי, אף לגופו של עניין אין לקבל את הטענה. בפרשת מוריה [10], שאליה מפנה המערער, נטען כי רשלנותו של סוכן ביטוח גרמה לכך שהכיסוי הביטוחי שניתן למבוטח על-ידי חברת הביטוח לא תאם את דרישתו של המבוטח. בפרשה זו הוכיח סוכן הביטוח כי חברת הביטוח לא הייתה נותנת תגמולי ביטוח למבוטח גם אלמלא רשלנותו. הסיבה לכך הייתה כי המבוטח מסר תשובה כוזבת ביחס לעניין שהינו מהותי לכל חברת ביטוח סבירה. לעומת זאת במקרה דנא לא הוכיח המערער את טענתו כי לא היה עולה בידי המשיבה לבטח את מפעלה בחברת ביטוח כלשהי אילו הייתה מציגה את הדברים כהווייתם בהצעת הביטוח. יתרה מזו, במסגרת ההליך הראשון העיד המערער כי הוא עדיין את חתמה של אררט לגבי מצב העניינים לאשורו, ובכל זאת אררט הייתה מוכנה לבטח את המשיבה. גם טענת המערער שלפיה נקבע בפסק-דין אררט [1] שהיה מדובר בעובדות בעלות חשיבות לאררט, אין בה כדי להוכיח את טענתו. אף אם נאמץ קביעה עובדתית זו, אין לשלול אפשרות שאררט הייתה מוכנה לבטח את המשיבה תמורת דמי ביטוח גבוהים יותר, או שחברת ביטוח אחרת הייתה מוכנה לבטח אותה.

קשר סיבתי בין ההפרה לבין הנזק

17. המערער מציין כי על-פי פסיקת בית-המשפט בהליך הראשון, הוא לא התרשל בתשובה שנתן לשאלה 10(ג). משכך הם פני הדברים, גורס המערער כי אין מתקיים קשר סיבתי בין רשלנותו לעניין שאלה 14(ג) לבין נזקה של המשיבה, משום שדי היה בתשובתה הכוזבת לשאלה 10(ג) כדי שאררט תהא זכאית לבטל את הפוליסה. טענה זו אין בידי לקבלה. כזכור, בית-המשפט קבע בפסק-דין אררט [1] לעניין השאלה "האם סירבו פעם לקבל ממך הצעה לביטוח או ביטלו את הביטוח שלך?", כי אילו הייתה המשיבה מסתפקת בתשובה "לא", הוא לא היה קובע כי נפל פסול בתשובה זו, ואולם משהוספו המילים "אבל ידוע כי בימים אלה יבטל המבוטח את הביטוח", הרי שיש בכך "חצי אמת" (פסק-דין אררט [1], בעמ' 628). בהליך הראשון ציין בית-המשפט המחוזי בהערת אגב, לא בלי היסוסים, כי הוא מבחין בין התנהגותה של המשיבה בנוגע לתשובה 10(ג) לבין התנהגותו של המערער (עמ' 9-10 לפסק-הדין). הטעם לכך הוא

שהמשיבה ידעה כי היא לא תבטל את הפוליסות בימים שנותרו לה לעשות כן, בעוד שלמעורר היה מותר להניח שהמשיבה אכן תבטל את הפוליסות בזמן הקצוב לה. בית-משפט קמא שגה בהערתו זו. בפסק-דין ארדט [1] קבע בית-המשפט העליון כי משהוסיפה המשיבה את המשפט הנוסף, היה אסור לה ליצור את הרושם שביטול הפוליסות נעשה מיוזמתה, ללא חשיפת העובדה שהגורם לכך היה פנייתה הראשונית של המגן (פסק-דין ארדט [1], בעמ' 628). דהיינו, הפסול בתשובתה של המשיבה לשאלה 10(ג) היה אי-מסירת המידע שלפיו המגן רצתה לבטל מיוזמתה את הפוליסות, ולא אי-ביטולן של הפוליסות בסופו של דבר. לפיכך בהתאם לנימוקו של בית-המשפט בפסק-דין ארדט [1], אין מקום לשלול את התרשלותו של המערער ביחס לתשובה שניתנה לשאלה 10(ג).

אשם תורם

18. נוכח מודעותה של המשיבה לתשובות המטעות קבע בית-משפט קמא כי בשל שיקולי צדק ותקנת הציבור אין להעניק לה פיצוי מלא. על-כן נקבע כי המשיבה נושאת באשם תורם בשיעור של 35 אחוזים, וכי היא תפוצה על-ידי המערער ב-65 אחוזים מן הנזק שנגרם. על קביעה זו ערערו שני בעלי-הדין. המערער סבור כי יש להטיל את מלוא האחריות על המשיבה, ולעומתו המשיבה משיגה על קביעת אשם תורם בשיעור כה גבוה. בנקודה זו יש לציין כמה עובדות רלוונטיות. מנהלה של המשיבה, דוד בכר, הוא איש משכיל. הוא היה מודע לתשובות המטעות ושוחח בעניינן עם המערער. מנגד, כפי שציינו לעיל, המערער הוא שבחר את תוכנן של התשובות, ואף הוא ידע על היותן מטעות. המערער הוא סוכן הביטוח, אשר אמון על מומחיות ומיומנות בתחום הביטוח. בקביעת שיעור האשם התורם בענייננו יש להתחשב במכלול הגורמים שצינו ולבחון את משקלם. על-פי רוב, אין בידי השופט אמצעי מדויק לקביעת שיעור האשם התורם. חלוקת האחריות בין המזיק לניזוק נעשית על בסיס של הערכה, לפיכך אין מקום להתערבות ערכאת הערעור בשיעור האשם התורם שנקבע, אלא כאשר שגתה הערכאה הדיונית בהערכתה כך שהשינוי המתבקש הוא עקרוני (ע"א 632/81 בן יעקב נ' מיכאלי [13], בעמ' 17; ע"א 16/85 עזרא נ' ועקנין [14], בעמ' 655). נוכח מידת ההתערבות של ערכאת הערעור בקביעתה של הערכאה הדיונית בנוגע לשיעורו של האשם התורם אינני רואה לנכון להתערב בפסיקתו של בית-משפט קמא.

שכר טרחת עורך-דין

19. בערעורה של המשיבה מלינה היא על גובה שכר טרחת עורך-הדין שנפסק לזכותה, בסך של 50,000 ש"ח בתוספת מע"מ, היות שסכום זה הוא ארבעה אחוזים בלבד מן הסכום שנפסק לזכותה. כלל נקוט בידינו שאין אנו נוהגים להתערב בסכומים

שנפסקו על-ידי הדרגה הראשונה כהוצאות משפט ובשכר טרחת עורך-דין אלא במקרים נדירים (ראו למשל [ע"א 213/80](#) שמענונוף נ' ברוכים [15]). איני סבור כי במקרה דנא גובה שכר הטרחה שנפסק בלתי סביר במידה כזו המצדיקה את התערבותנו.

א

20. אשר-על-כן אם תישמע דעתי דין הערעור והערעור שכנגד להידחות. אין צו להוצאות.

המשנה לנשיא (בדימוס) ת' אור

ב

אני מסכים.

השופטת א' פרוקצ'יה

ג

ממימצאי פסיקתן של הערכאות הקודמות עולה כי הפרטים שצוינו בטופס הצעת הביטוח הם בלתי נכונים, ואי-גילויים מהווה הטעייה על-פי סעיף 15 [לחוק החוזים \(חלק בללי\)](#). עוד נקבע כי סוכן הביטוח, המערער, והמשיבה היו שותפים לבחירת נוסח התשובות והפרטים הכלולים בהן תוך הכרת העובדות לאשורן, הבנת משמעות גילויין החלקי על דרך של אמירת "חצי אמת" ובחירה מודעת ויזומה בדרך פעולה זו. המערער והמשיבה היו שותפים אפוא להטעייה הגלומה בתשובות כלפי חברת הביטוח. אין להוציא מכלל אפשרות כי בנסיבות אלו היה בהתנהגותם גם משום ביצוע עוולה נזיקית של תרמית כלפי חברת הביטוח.

ד

ההליך שלפנינו בין המשיבה לבין סוכן הביטוח נועד להסדיר את היחסים הפנימיים שביניהם בכל הקשור לנזק שהתהווה למשיבה עקב ביטולה של פוליסת הביטוח נוכח הפרטים המטעים שנמסרו על-ידי שני צדדים אלה, שעל בסיסם נערכה הפוליסה. המשיבה תבעה את סוכן הביטוח בעוולה של רשלנות על יסוד הטענה כי התרשל כלפיה באופן מילוי את טופס הצעת הביטוח. אני רואה קושי מושגי בתזה הבסיסית המבססת את אחריותו של הסוכן כלפי המשיבה על עוולת הרשלנות מקום ששניהם, בעצה אחת, שותפים להטעייה כלפי צד שלישי, אם ובמידה שמעשיהם מהווים הטעייה מכוונת המגיעה כדי עוולת תרמית כלפי חברת הביטוח. קשה לקבל כנקודת מוצא כי כאשר שניים חוברים יחדיו בכוונה להטעות צד שלישי באמצעות יצירת מצג מטעה, כי אז קמה במסגרת עוולת הרשלנות חובת זהירות מושגית של האחד כלפי חברו להזהירו בדבר ההשלכות המעשיות והמשפטיות העוללות לנבוע ממעשה הטעייה כזה. קושי כזה קיים גם כאשר השותפים לדבר העוולה הינם איש מקצוע הנותן שירות מקצועי ללקוחו. הדעת נותנת, כעניין מסתבר, כי אדם מודע לתוצאות הטבעיות של מעשיו, וכך מקום שהוא פועל עם אחר בביצוע הטעייה מכוונת כלפי צד שלישי המגעת כדי תרמית, הוא

ה

ו

ז

צופה אפשרות כי גילויה של ההטעיה עלול להצמיח תוצאות מעשיות ומשפטיות שונות. משהדבר מתרחש בפועל הנזק הנגרם מצוי בגדר ציפייתו הטבעית, ויקשה עליו להישמע בטענה כלפי שותפו לתרמית כי זה לא הזהיר אותו מפני מלוא התוצאות הרעות הצפויות ממעשיהם המשותפים.

עם זאת מבחינה מושגית אפשר שניתן להשקיף על תביעת המשיבה כנגד הסוכן להטבת נזקה כהליך בין מי שהם מעוולים משותפים בנזיקין כלפי חברת הביטוח – הליך הבוחן את היקף האחריות של הסוכן כמעוול משותף לנזק שאירע. חברת הביטוח אמנם לא תבעה צדדים אלה, או מי מהם, בנזיקין אלא פעלה במישור החוזי ובמישור דיני הביטוח לביטול פוליסת הביטוח ולהשבת כספים ששילמה על-פיה; בכך הטילה את מלוא הנזק על שכם המשיבה, עם זאת, אפשר שניתן לראות בהטעיה המשותפת כתרמית, ואת מהותה האמיתית של מערכת היחסים המשפטית בין סוכן הביטוח למשיבה כזו של מזיקים משותפים בנזיקין כלפי חברת הביטוח. אם כך הוא, כי אז יש לחלק ביניהם את מעמסת הנזק שנגרם בביטול פוליסת הביטוח על-פי מידת חלקם ואחריותם המוסרית לאירוע שהצמיח את הנזק. על-פי סעיף 84 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], מעוול החב על נזק רשאי להיפרע דמי השתתפות מכל מעוול אחר אשר אילו נתבע היה חב על אותו נזק. דמי ההשתתפות יהיו על-פי "הצדק והיושר" בהתחשב במידת האחריות של אדם לנזק (סעיף 84(ב) לפקודה).

אחריותו המשפטית של סוכן הביטוח עשויה אפוא להתבסס על היותו מעוול משותף עם המשיבה לביצוע עוולת תרמית כלפי חברת הביטוח ולא בגין אחריותו לביצוע עוולת רשלנות כלפי המשיבה. כלל הוא, על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש], כי זכות ההשתתפות בין מעוולים אינה נגרעת גם מקום שהעוולה נעשתה במכוון ומתוך הכרה (סעיף 85 לפקודה; א' ברק "מעוולים יחד" דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית [21], בעמ' 493-494, 509-510). בנתון להערות אלה אני מסכימה לפסק-דינו של חברי השופט גרוניס, ובתוך כך גם לחלוקת האחריות בין סוכן הביטוח למשיבה בשיעורים שקבע בית-המשפט המחוזי.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט גרוניס.

ניתן היום, ו' בניסן תשס"ד (28.3.2004).

א מיני-רציו:

ב * ביטוח – סוכן ביטוח – חובותיו

חובת זהירות של סוכן ביטוח כלפי המבוטח – הדרישה כי יפעל במיומנות ובמומחיות למען המבוטח – אחריות של סוכן ביטוח לנזק שאירע למבוטח כתוצאה מביטולה של פוליסת ביטוח על-ידי חברת הביטוח – בשל מסירת פרטים לא נכונים בהצעת הביטוח.

ג * נזיקין – עוולות – רשלנות

אחריות של סוכן ביטוח לנזק שאירע למבוטח כתוצאה מביטולה של פוליסת ביטוח על-ידי חברת הביטוח – בשל מסירת פרטים לא נכונים בהצעת הביטוח.

ד

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)

ה

ו

ז